

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

نقش تربیتی معلم از منظر آیات و روایات و مکتب شهید سلیمانی

دکتر ابراهیم خراسانی پاریزی^{۱*}، زلیخا حمزه نژاد^۲

گروه تاریخ و تمدن اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بافت، e.khorasaniparizi@gmail.com
دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بافت، muhammadm9036@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی جایگاه و نقش تربیتی معلم از منظر قرآن و روایات و مکتب شهید سلیمانی، قصد دارد به این سوال که، نقش تربیتی معلم از منظر قرآن و روایات و مکتب شهید سلیمانی چه می باشد پاسخ دهد، روش تحقیق در این پژوهش تاریخی-اسنادی است و اطلاعات به صورت توصیفی-تحلیلی تجزیه شده اند. نتایج پژوهش نشان داد اصولا اسلام در آیات و روایات به تربیت صحیح و همه جانبه اهتمام جدی و موثری دارد. با توجه به همین جایگاه تعلیم و تربیت است که هدف از بعثت پیامبران تعلیم کتاب و حکمت و پرورش و تصفیه روح از ناخالصی ها معرفی شده است و در کلمات رسول الله (ص) آمده است (بالتعلم ارسلت)، (بعثت معلما)، (بعثت لا تتم مکارم الاخلاق) که این جملات بیانگر آن است که اسلام در زمینه تعلیم و تربیت دارای مکتبی ممتاز، مستقل با مبانی و اصولی مشخص و الهی است همچنین یکی از ویژگی های بارز شهید سلیمانی که به حق باید عنوان «مدرسه» و «مکتب» بر آن بگذاریم، این است که ایشان از یک سو نماد تربیت با رویکردی جهادی و جهان شمول و از سوی دیگر، آینه تمام نمای سایر الگوها و چهارچوب های تربیت جهادی در معرض دید مخاطبان بود. همین زمینه ساز گرایش دیگران به مکتب ایشان بود.

واژگان کلیدی: نقش معلم، تربیت، راهکارهای تربیتی، قرآن و روایات، مکتب شهید سلیمانی

The teacher's educational role from the perspective of verses and traditions and the school of Martyr Soleimani

Dr. Ebrahim Khorasani Parisi, Zulikha Hamzenejad

Abstract

The present study aims to investigate the educational role of the teacher from the perspective of the Qur'an and traditions and the school of Martyr Soleimani. It is a document and the information is analyzed in a descriptive-analytical way. The results of the research showed that Islam, in its verses and traditions, pays serious and effective attention to correct and all-round education. With regard to this position of education and training, the purpose of sending prophets is to teach the book and wisdom, and to cultivate and purify the soul from impurities, and it is stated in the words of the Messenger of God (PBUH) Ba'ath La Tammam Makarem Al-Akhlaq which these sentences show that Islam has a distinguished, independent school in the field of education with clear and divine foundations and principles, as well as one of the distinctive characteristics of Martyr Soleimani, which should rightly be called "school" and "school". Let's put it this way, on the one hand, he was a symbol of education with a jihadi and universal approach, and on the other hand, he was a full-view mirror of other models and frameworks of jihadi education exposed to the audience. This was the basis for the tendency of others to his school.

Key words: the teacher's role, education, educational strategies, Quran and hadiths, Martyr Soleimani school

^۱- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد بافت، e.khorasaniparizi@gmail.com

^۲- دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بافت، muhammadm9036@gmail.com

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

مقدمه

در عظمت منزلت و مقام معلم همین کافی است که بزرگ ترین معلم جهان بشریت حضرت رسول خاتم(ص) به این ویژگی خود افتخار می کرد. آن بزرگوار زمانی که با دو گروه در مسجد مواجه شد که گروه اول عبادت می کردند و گروه دوم به آموزش علم مشغول بودند، گروه دوم را که در محضر استادی علم می آموختند، افضل دانست و فرمود: «انما بعثت معلما؛ همانا که من به عنوان معلم انسان ها مبعوث شده ام.» آن حضرت چنان برای معلمان و مقام ارجمند آنان ارزش قائل بود که در دعاهایش می فرمود: «اللهم اغفر للمعلمین و اطل اعمارهم و بارک لهم فی کسبهم؛ (مکارم ، ۱۳۶۲ ، ۴۸) خداوند! معلمان را بیامرز و عمر طولانی به آنان عطا فرما و کسب و کارشان را مبارک گردان!» اسلام معلم را به عنوان پدر روحانی معرفی می کند و می گوید: (اب معلمک) یعنی یکی از پدران ثلاثه تو، معلمی است که به تو دانش می آموزد و بنابراین تمام حقوقی که درباره پدر و مادر رعایت می شود باید در حق معلم به صورت کامل تری رعایت گردد. نام معلم چنان با عظمت است که در جای جای متون اسلامی از او تجلیل به عمل آمده تا به آن حد که خداوند علیم خود را معلم خوانده و رسول الله (ص) فرموده اند: (انما بعثت معلما)

پس از نهاد خانه و خانواده مدرسه مهم ترین مکان برای تعلیم و تربیت است جایی که محل بروز و ظهور رسالت خطیر معلمی است که اگر او معلمی کند راه انحراف بسته می شود و در زندانها مسدود می گردد. مکتب تعلیم و تربیت اسلامی رسالت های مهمی را برای معلم و مربی ترسیم کرده است که در ذیل با آن اشاره می شود

۱- دعوت به سوی خدا و تربیت الهی

۲- دعوت به سوی نور و تربیت نورانی

۳- دعوت به سوی اصلاح جامعه و تربیت صالح :

۴- دعوت به پاکسازی و تربیت اخلاقی

۵- دعوت به سوی علم و دانش و تربیت قرآنی

قرآن کریم به عنوان چراغ پر فروغ که کاملترین برنامه و قوانین را برای سعادت بشر دارد، خداوند را به عنوان اولین معلم بشر معرفی نموده که به پیامبرش در آغاز بعثت فرمود: (اقرء باسم ربک الذی خلق) و اینچنین مکتب تعلیم و تربیت اسلامی به عنوان مکتبی ممتاز، مستقل و با مبانی و اصول مشخص پدیدار گردید که در این مکتب علم و دانش، معلم و متعلم (شاگرد و مربی) و مدرسه و مکتب خانه از جایگاه بسیار ارزشمند و رفیعی برخوردارند.

در نظام تعلیم و تربیت اسلام معلم مسؤل تمام مقدراتی است که برای یک کشور یا جامعه پیش می آید و مسؤل تمام انسان هائی است که زیر دست او باید تربیت بشوند. معلم اگر خودسازی کند و تهذیب نفس نماید و حاکم بر خود باشد افراد یک جامعه صالح و صالحه خواهند بود و اگر در این میان معلم تربیت دینی نداشته باشد سبب انحراف نسلها و عصرها می گردد و جامعه ای را به خرابی می کشاند و همه سعادت ها و همه شقاوت ها از مدرسه هاست و کلیدش به دست معلم است و این موضوع حکایت گر جایگاه خطیر و بسیار مهم معلم و مربی است. (حسینی ، ۱۳۷۹ ، ۹۵)

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

ریشه شناسی کلمه معلم

معنای عالم با توجه به تعاریف علم را می توان از دو نگاه مورد بررسی قرار داد که در نگاه اول به علم که نگاه ترکیبی به معرفت است خداوند معلم اول و پیامبر معلم ثانی است. اما در نگاه دوم که نگاه تفکیکی به شاخه ای معرفت است. معلم اول ارسطو است. امروزه در زبان پارسی و عربی کلمه علم به دو معنای متفاوت بکار برده می شود. اول: معنای اصلی و نخستین علم، دانستن در برابر ندانستن است. دوم: کلمه علم در معنای دوم منحصرأ به دانستنی هایی اطلاق می شود که بر تجربه مستقیم حسی مبتنی باشند... علم در این جا در برابر همه دانستنیهایی قرار می گیرد که آزمون پذیر نیستند. (داودی، ۱۳۷۸، ۵۷) با بررسی آیات و روایات و کلمات بزرگان دین ویژگی هایی که می تواند ارزشمندی و خوبی یک معلم را نمایان سازد عبارت اند از: اخلاص در نیت و عمل، تقید به عمل صالح، حسن خلق و فروتنی، علو همت و عفت نفس، عالم به مقتضیات زمان، توجه به مسولیت معلمی و احساس مسئولیت (احساس بعثت) در همه حالات و زمان ها و ایجاد زمینه برای شکوفائی و رشد تفکر و تعقل و معنویت در متربیان. علم از نظر قرآن یکی از چیزهایی است که خدابه وسیله ی اعطاء آن بر پیغمبران وانسان ها منت می نهد: خداوند در حق مؤمنان لطف کرد. بدانگاه که پیغمبری از خودشان را به سوی شان روانه داشت پیغمبری که آیات خدا را بر آنان می خواند و ایشان را پاکیزه می دارد و بدیشان کتاب آسمانی قرآن و اسرار شریعت می آموزد هر چند که پیش تر در گمراهی آشکار بوده باشند... علم از نظر حدیث، میراث پیغمبران، مایه حیات اسلام، و از زمره افضل عبادات است: دانش میراث من و تو که پیغمبران پیش از من است... (شکوهی، ۱۳۸۴، ۹۲).

ریشه شناسی واژه «دبیر»

واژه «دبیر» از «دبیر» در فارسی میانه یا پهلوی و در نهایت، از *dipira* فارسی باستان گرفته شده است در زبان فارسی میانه، برای دبیر، اصطلاح *dibirh* را به کار میبردند و در زبان پارتی، واژه *dibirift* برای آن، مصطلح بود (تفضلی، ۱۳۸۵: ۳۷). از طرفی، واژه «دبیر» به معنی نوشته و خط، در اصل از آرامی به پارسی باستان و سپس از آن زبان به پارسی میانه (پهلوی) و از پارسی میانه به فارسی نو انتقال یافته است. می توان گفت این واژه، نخست به خط میخی نوشته میشده و از سرزمین بابل به ایران منتقل شده است. صاحب نظران، اصل آن را سومری و به معنای لوحه و خط دانسته و معتقدند از زبان سومری به اکدیها رسیده و سپس به زبان آرامی و از آنجا به زبان های ایرانی آمده است (تنکابنی، ۱۳۸۴: ۶۰). در سنگ نوشته های عصر هخامنشیان نیز چندین بار به واژه *dipi* برمیخوریم؛ مثلاً از زبان داریوش در کتیبه بیستون آمده است: «تو که زین پس، این دیپی بخوانی، کرده من تو را باور شود. آن را دروغ مپندار!» (Kent, ۱۹۵۳, DB: ۵۶, ۱)

مقام علم از دیدگاه قرآن و حدیث

علم از نظر قرآن یکی از چیزهایی است که خدابه وسیله ی اعطاء آن بر پیغمبران وانسانها منت می نهد:

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (سوره آل عمران / ۶۴)

خداوند در حق مؤمنان لطف کرد. بدانگاه که پیغمبری از خودشان را به سوی شان روانه داشت پیغمبری که آیات خدا را بر آنان می خواند و ایشان را پاکیزه می دارد و به ایشان کتاب آسمانی قرآن و اسرار شریعت می آموزد هر چند که پیش تر در گمراهی آشکار بوده باشند... علم از نظر حدیث، میراث پیغمبران، مایه حیات اسلام، و از زمره افضل عبادات است:

«العلم میراثی و میراث الانبیا قبلی»

[دانش میراث من و تو که پیغمبران پیش از من است...]

مکان و زمان کسب علم:

گستره ی زمانی و مکانی دانش اندوزی در اسلام، در ازای عمر انسان، و پهنای جهان است:

« طلب العلم فریضه علی کل مسلم»

[تحصیل علم بر هر مسلمانی واجب است...]

نخستین معلم، خدا است: « وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا » (سوره بقره / ۳۱)

آیه آدم نام های (اشیا و خواص و اسرار چیزهایی را که نوع انسان از لحاظ پیشرفت مادی و معنوی آمادگی فراگیری آن ها را داشت، به دل او الهام کرد و بدو) همه را آموخت...]

دومین معلم، پیغمبرانند:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ (سوره روم / ۴۷)

[اما پیش از تو، پیغمبران بزرگواری به سوی اقوام خود روانه کرده ایم و ایشان برای آنان دلیل ها و برهان ها ذکر کرده اند و بدیشان معجزات روشنی نموده اند...]

سومین معلم، علما و فرزندانند:

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا (سوره احزاب / ۳۹)

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

[کسانی هستند که رسالت های خدا را می رسانند و از او می ترسند و از کسی جز خدا نمی ترسند، و کافی است که خدا حسابرس باشد...]

همان گونه که آوردیم علم و معلم یا تعلیم و تعلم با آفرینش بشر همراه بوده و در اولین آیات قرآن به پیامبر بحث آموختن و یاد دادن مطرح شده است. «الذی علم بالقلم، علم الانسان مالم یعلم» و در سوره الرحمن می خوانیم «و الرحمن علم القرآن خلق الانسان علم البیان» برای دانستن مقام و منزلت معلم در آیات کافی است تا قرآن کریم، نهج البلاغه و احادیث روایات را مرور کنیم، آن گاه به عظمت و ارزش این مقام بهتر پی می بریم. در آیه ای دیگر می خوانیم «یرفع الله الذین آمنوا منکم و الذین اوتوا العلم درجات»، خداوند آنان را که ایمان آورده و آنان را که دارای علم اند، چندین درجه بالا می برد. و یا «قل هل یتسوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون انما یتذکر اولوالالباب» بگو آیا آن هایی که می دانند با آن هایی که نمی دانند برابرند؟ رسول اکرم (ص) در ضمن حدیثی فرموده اند: من برای تعلیم و آموزش فرستاده شده ام» و یا حضرت علی (ع) می فرماید: دانشمندان تا روزگار باقی است پایدارند، بدن های شان مفقود و آثار آنان در قلبها موجود می باشد. (طباطبایی ، ۱۳۹۱ ، ۱۵۶)

پیامبر اعظم فرموده اند: «مثل عالمان و معلمان در زمین ، مثل ستارگان در آسمان است که مردم در تاریکی های خشکی و دریا ، به کمک آنان راه خود را پیدا می کنند و هرگاه این ستارگان خاموش شوند ، بسا راه یافتگان نیز گمراه شوند»

معلمی در منظر آیات و روایات جلوه ای از قدرت لایزال الهی است که از مجموع آن می توان به این سخن مشهور امام (ره) که فرمودند معلمی شغل انبیاست بهتر پی ببریم و بهتر بدانیم که معلمی هنر است که باید به آن عشق ورزید. (رفیعی ، ۱۳۸۸ ، ۵۸)

در قرآن، آیات فراوانی در زمینه «تعلیم» و «تعلم» و «نشر علم» وجود دارد که ذکر همه آنها در این مختصر نمی گنجد. (پیام قرآن، ج ۱۰، ص ۲۴۳).

نگاه اجمالی به این آیات پنج گانه، (سوره طلاق، آیه ۱۲؛ سوره بقره، آیه ۱۵۱؛ سوره بقره، آیه ۱۲۹؛ سوره نحل، آیه ۴۳؛ سوره توبه، آیه ۱۲۲). از میان ده ها آیه از قرآن مجید در زمینه تعلیم و تربیت، اهتمام فوق العاده اسلام را نسبت به این امر مهم نشان می دهد (پیام قرآن، ج ۱۰، ص ۲۴۵)

مکتب شهید سلیمانی

مکتب مجموعه جهان بینی و باور انسان است که به تفسیر انسان و جهان می پردازد؛ هنجارهای انسانی را مشخص و معین می سازد؛ نیاز انسان را به جهان بینی برطرف، و در نهایت نظام ارزشی برای زیستن و چگونه زیستن ارائه می کند.

استاد شهید مطهری در تعریف مکتب می گوید: یک نظریه کلی و یک طرح جامع و هماهنگ و منسجم است که هدف اصلی آن کمال انسان و تأمین سعادت همگانی است و در خطوط اصلی و روشها، بایدها و نبایدها، خوبها و بدها، هدفها و وسیله ها،

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

نیازها و دردها و درمانها، مسئولیتها و تکلیفها در آن مشخص است و خاستگاه الهام تکالیف و مسئولیتها برای همه افراد است و نوع برداشت و طرز تفکری که یک مکتب درباره جهان و هستی عرضه می نماید، زیرساز و تکیه گاه فکری آن مکتب به شمار می رود. این زیرساز و تکیه گاه اصطلاحاً جهان بینی نامیده می شود. (مطهری، ۱۳۶۲، ۳۹)

معنویت گرایی

متشرع بودن سلیمانی

احترام به والدین در مکتب سلیمانی

ولایی بودن مکتب سلیمانی

یکی از زیربنایی ترین عناصر تحقق تمدن نوین اسلامی، عنصر تربیت است و در گام دوم انقلاب که گام خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی است، موضوع تربیت از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است. موقعیت های مختلف زندگی، انسانها را در معرض یادگیری و رشد و خلاقیت قرار میدهد، زندگی جهادی نیز از موقعیتهایی است که زمینه رشد و کمال انسان در ابعاد مختلف را فراهم می آورد، شهید سلیمانی یکی از شخصیت های تأثیرگذاری هستند که زندگی جهادی را هیچ وقت ترک نکردند و صاحب سبک در وادی تربیت جهادی هستند، سردار سلیمانی در بستر تربیت جهادی رشد کردند و رفتار عملی ایشان نیز میتواند الگوی تربیت جهادی را ارائه نماید که نیاز جامعه امروز ما برای نقش آفرینی در دنیای کنونی و تمدن سازی اس تربیت متریبان و آینده سازان انقلاب اسلامی برای اینکه بتواند در آینده نزدیک مجاهدانه در مسیر تحقق اهداف گام دوم انقلاب اسلامی و در تمدن سازی به وظایف خود عمل کنند، اهمیت ولایی دارد. مدیران آینده جامعه باید از اکنون تربیت شوند تا بتوانند به عنوان مدیران جهادی تمدن ساز نقش آفرینی کنند. لازمه گرایش به تمدن نوین اسلامی، نشر نظری و عملی مکتب اسلام است. براساس فرامین مقام معظم رهبری، شهید حاج قاسم سلیمانی را به چشم یک مکتب، یک راه، یک مدرسه درس آموزی نگاه کنیم. برای تمدن سازی اسلامی باید مدیرانی تربیت شوند که در عرصه های مختلف شغلی مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی عمل کنند. (نصرتی، ۱۳۹۹، ۱۲)

چایگاه معلم از منظر قرآن و روایات و مکتب شهید سلیمانی

معلم در آیات و روایات

پیامبر اعظم فرموده اند: «مثل عالمان و معلمان در زمین، مثل ستارگان در آسمان است که مردم در تاریکی های خشکی و دریا، به کمک آنان راه خود را پیدا می کنند و هرگاه این ستارگان خاموش شوند، بسا راه یافتگان نیز گمراه شوند»

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

معلمی شغل انبیاء است، همانطور که انبیاء انسان را از جهل و نادانی رهانیده و به سوی نور و به راه درست هدایت می کنند، معلمان نیز راه را به دانش آموزان نشان می دهند تا بتوانند افراد موثری برای جامعه خود باشند. پیامبران و امامان ما مقام عالم و معلم را والا دانسته و به حفظ احترام آنها تاکید کرده اند چنانچه امام علی علیه السلام احترام معلم را بر هر قشری از جامعه لازم می دانست و به مسلمانان سفارش می کرد که به پاس خدمات این گروه ارزشمند در هر مقامی که باشند، آنان را همانند پدر خود گرامی بدارند. (مکارم، ۱۳۷۴، ۲۴۳)

امام علی علیه السلام می فرمایند:

زَكَاةُ الْعِلْمِ بَدَلُهُ لِمُسْتَحِقِّهِ وَإِجْهَادُ النَّفْسِ فِي الْعَمَلِ بِهِ (غررالحکم و درر الکلم، ص ۳۹۱)

زکات دانش، آموزش به کسانی است که شایسته آن اند و کوشش در عمل به آن است .

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَمِلَ بِهِ وَعَلَّمَ لِلَّهِ دُعَىٰ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ عَظِيمًا فَقِيلَ: تَعَلَّمَ لِلَّهِ وَعَمِلَ لِلَّهِ وَعَلَّمَ لِلَّهِ (شرح اصول کافی، ج ۱، ص ۵۶)

هر کس برای خدا دانش بیاموزد و به آن عمل کند و به دیگران آموزش دهد، در ملکوت آسمان ها به بزرگی یاد شود و گویند: برای خدا آموخت و برای خدا عمل کرد و برای خدا آموزش داد .

رسول الله صلی الله علیه و آله می فرمایند:

أَكْثَرُ النَّاسِ قِيَمَةٌ أَكْثَرُهُمْ عِلْمًا، وَأَقَلُّ النَّاسِ قِيَمَةً أَقَلُّهُمْ عِلْمًا. (بحار الانوار، ج ۱، ص ۲۲۲)

با ارزشترین مردم کسانی هستند که از دانش بیشتری برخوردارند و کم ارزشترین مردم کسانی هستند که از دانش کمتری بهره مندند.

پیامبر عزیز خداصلی الله علیه و آله می فرمایند:

اطلبوا العلم ولو بالصین^۳

دانش بجوید؛ اگر چه در [راهی دور] چون چین باشد

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می فرمایند:

المؤمن إذا مات و ترك ورقة واحدة عليها علم تكون تلك الورقة يوم القيامة سترا فيما بينه و بين النار ، و أعطاه الله تبارك و تعالی بكل حرف مكتوب عليها مدينة أوسع من الدنيا سبع مرات. (الأمالی للصدوق ۶۴/۹۱)

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر گاه مؤمن بمیرد و یک برگه که روی آن علمی نوشته شده باشد از خود بر جای گذارد، روز قیامت آن برگه پرده میان او و آتش می شود و خداوند تبارک و تعالی به ازای هر حرفی که روی آن نوشته شده، شهری هفت برابر پهناورتر از دنیا به او می دهد.

قال امیرالمومنین (علیه السلام):

أَكْرَمُ ضَيْفِكَ وَ إِنْ كَانَ حَقِيرًا وَ قُمْ عَنْ مَجْلِسِكَ لِأَبِيكَ وَ مُعَلِّمِكَ وَ إِنْ [لَوْ] كُنْتَ أَمِيرًا (تصنيف غرر الحكم و درر الكلم)

میهمانت را گرامی دار هرچند حقیر و کوچک باشد، و از جای خود به احترام پدر و استاد خود برخیز، هرچند فرمانروا و امیر باشی.

پیامبر (ص) می فرماید:

لو كان العلم (او الدین) معلقا بالثریا لتناوله رجال من ابناء الفارس (کنز العمال، ج ۱۲ ، ص ۹۱)

اگر علم (و در روایت دیگری اگر دین) به ستاره ثریا بسته باشد و در آسمانها قرار گیرد، مردانی از فارس آن را در اختیار خواهند گرفت .

امام علی علیه السلام می فرمایند:

أَبْغَضُ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ سَبْحَانَهُ الْعَالِمُ الْمُتَجَبَّرُ. (غرر الحكم ، ۳۱)

منفورترین بندگان نزد خداوند سبحان دانشمند مغرور و متکبر است

رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرمایند:

از جبرئیل (س) پرسیدم: آیا عالمان نزد خدا گرامی ترند یا شهیدان؟ گفت: یک عالم نزد خدا از هزار شهید گرامی تر است؛ زیرا پیروی عالمان از پیامبران است و پیروی شهیدان از عالمان است. (ارشاد القلوب، ص ۱۶۴)

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

امام باقر علیه السلام می فرمایند:

إِنَّ الَّذِي يُعَلِّمُ الْعِلْمَ مِنْكُمْ لَهُ أَجْرٌ مِثْلُ أَجْرِ الْمُتَعَلِّمِ وَ لَهُ الْفَضْلُ عَلَيْهِ فَتَعَلَّمُوا الْعِلْمَ مِنْ حَمَلَةِ الْعِلْمِ وَ عِلْمُوهُ إِخْوَانُكُمْ كَمَا عِلْمُكُمْوهُ الْعُلَمَاءُ (اصول کافی، ج ۱، ص ۳۵)

همانا آن کسی از شما که دانش را آموزش دهد، پاداشی برابر دانش آموز دارد و البته آموزگار بر دانش آموز فضیلت و برتری دارد. پس دانش را از حاملان آن فراگیرید و آن سان که عالمان به شما آموخته اند، آن را به برادرانتان بیاموزید .

جایگاه معلم در مکتب شهید سلیمانی

مکتب شهید سلیمانی مکتبی است که بر پایه ی عمل گرایی برنامه ریزی می شود، پس شاخص تربیتی مطلوب مکتب حاج قاسم عمل گرایی است اعتقاد به پیشبرد کارها به صورت جهادی، سخت کوشی و مردمی بودن، توجه به مباحث از نگاه عقلانی به برنامه ها از دیگر شاخص های تربیت مکتب حاج قاسم است سبک زندگی در هر دو بعد حیات انسان هم فردی و هم جمعی دارای شاخص هایی است، در بعد فردی این شاخص ها شامل ایمان به خدا و اخلاص ، ساده زیستی و دوری از تجملات دنیوی، آداب مطالعه و برنامه ریزی و اوقات فراغت می شود. (نریمانی ، ۱۳۹۹ ، ۶۵)

از نظر حاج قاسم سلیمانی مقام معلم مقام والایی است، مقامی است که بالاتر از مقام معلم نیست و چنین است که وارثان انبیاء شمرده می شوند. چنان چه در احادیث و سخنان بزرگان آمده است و فرموده اند: «ان العلماء ورثة الانبیاء»، یعنی دانشمندان وارثان پیامبرانند. با بررسی آیات و روایات و کلمات بزرگان دین ویژگی هایی که می تواند ارزشمندی و خوبی یک معلم را نمایان سازد احصاء کرده ایم که به ترتیب عبارت اند از : ریشه اساسی اخلاص در نیت و عمل همان تصفیه و تزکیه و پالایش درون باطن از همه آلودگی هاست. مکتب حاج قاسم سلیمانی رسالت های مهمی را برای معلم و مربی ترسیم کرده است که عبارت اند از :دعوت به سوی خدا و تربیت الهی ، دعوت به سوی نور و تربیت نورانی ، دعوت به سوی اصلاح جامعه و تربیت صالح ، دعوت به پاک سازی و تربیت اخلاقی و دعوت به سوی علم و دانش و تربیت قرآنی. (منصوری ، ۱۳۹۰ ، ۴۲)

با بررسی مکتب حاج قاسم سلیمانی ویژگی هایی که می تواند ارزشمندی و خوبی یک معلم را نمایان سازد عبارت اند از : اخلاص در نیت و عمل ، تقید به عمل صالح ، حسن خلق و فروتنی ، علو همت و عفت نفس ، عالم به مقتضیات زمان، توجه به مسولیت معلمی و احساس مسئولیت (احساس بعثت) در همه حالات و زمان ها و ایجاد زمینه برای شکوفائی و رشد تفکر و تعقل و معنویت در متربیان.(نصرتی ، ۱۳۹۹ ، ۷۴)

مقوله شناختی

در این مقوله به ابعاد شناختی که در تعلیم و تربیت مستخرج از مکتب شهید سلیمانی مدنظر است، اشاره می نمایم

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

توحیدباوری

اساس جهان‌بینی اسلامی «توحید» در مبدأ و غایت است؛ بدین معنا که در این بینش، عالم و تمام رخدادهای هستی، آغاز و فرجام یگانه‌ای دارد. آفریدگار یگانه هستی، همان‌گونه که خالق و آغازگر آفرینش است، غایت و هدف نهایی رخدادهای نیز به‌شمار می‌رود. از همین‌رو براساس این اصل عقلانی که هر موجود هدفداری به هر اندازه که به غایت خویش نزدیک می‌شود، از کامیابی، سعادت و رستگاری بیشتری برخوردار می‌گردد، مقیاس و معیار کمال هر موجودی را، میزان تقرب او به غایت و مقصد نهایی است (بهشتی، ۱۳۸۷، ۵۵). همه پدیده‌ها به سوی هدف غایی در حرکت‌اند. یکی از هم‌زمان شهید سلیمانی این‌گونه نقل می‌کند: «آن چیزی که حاج قاسم را حاج قاسم کرد، شخصیت معنوی، خداپرستی، امام‌حسینی بودن، و هیأتی بودن ایشان و اهمیت دادن به روضه‌ها بود... اگر انسان هدفدار بود و هدفش خدا بود، مشکلات برای وی آسان خواهد شد و راه برای وی هموار خواهد بود. این روح معنوی در تحریر جلوه خاصی داشت. البته در ذیل اعتقاد به توحید، اعتقاد به قرآن مجید و پیامبر عظیم‌الشأن (و اهل بیت عصمت و طهارت) نیز قرار می‌گیرد که این همه، زمینه‌ساز تربیت با رویکردی جهادی و جهان‌شمول در شهید سلیمانی بوده است. (مصطفی پور، ۱۳۹۹، ۷۴)

معاد باوری

شهید سلیمانی همیشه به یاد قیامت بود و همواره خود را برای سفر آخرت مهیا می‌کرد. ایشان در دیدار با علما و مراجع، کفن خود را همراه می‌برد و از آنان درخواست می‌نمود که کفن‌اش را امضا کنند و شهادت دهند که وی انسان درستکاری است. ایشان در نامه به نیروی حفاظتی‌اش شهید حسین پورجعفری می‌نویسد: حسین جان، عمر انسان به سرعت سپری می‌شود. ما همه به سرعت از هم پراکنده می‌شویم و بین ما و عزیزانمان فاصله می‌افتد. ما را غریبانه در گودال و حفرة وحشت که می‌گذارند، در این حالت هیچ فریادرسی جز اعمال انسان نیست؛ چون فقط چراغ اعمال مقبول است که امکان روشنائی در آن خاموشی و ظلمت مطلق را دارد (عبداللهی، ۱۳۹۹، ص ۸۷)

تمرکز بر هدف

خصوصیت دیگر مکتب شهید سلیمانی تمرکز بر هدف بود. آنچه را که رهبری از او به عنوان یک فرمانده مطالبه می‌کردند در دستور کار خود قرار میداد و تا رسیدن به مقصود از آن دست نمی‌کشید. به فرموده رهبری او فرماندهی بود که «بدون ترس از سختی‌ها و ناملایمات، حرف و حدیث‌ها در راه خدا تا رسیدن به هدف و نتیجه مطلوب از پای ننشست و به تلاش‌های خود ادامه داد.» (آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۱۰/۱۳) نه سختی‌ها او را از مسیر خود بازداشت و نه موانع و مشکلات. نه از تحریم ترسید و نه از تهدید. «یک فرمانده جنگاور مسلط بر عرصه‌ی نظامی بود» (آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۱۰/۱۳) او بود که میدان جنگ را مشخص می‌کرد. لذا هم در زمان حیات خود و هم با شهادتش دشمن را شکست داد. «در زمان زنده بودنش استکبار را شکست داد، دلیلش این‌که رئیس‌جمهور آمریکا آمد گفت: ما هفت تریلیون دلار خرج کردیم در عراق و هیچ چیز گیرمان نیامد؛ [حتی] مجبور شد شب تاریک بیاید یک وقتی در یک پایگاه آمریکایی در عراق بنشیند و برود.» (گنج بخش، ۱۳۹۱، ۱۵۴)

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

این را همه ی دنیا قبول کردند که آمریکا در عراق و سوریه -بخصوص در عراق - به مقاصد خودش نرسیده ؛ چرا؟ چه کسی در این قضیه فعال بود؟ قهرمان این کار سلیمانی بود. بنابراین در زمان حیات خودش اینها را شکست داد.» (آیت الله خامنه ای، ۵/۱۰/۱۳۹۹) با شهادت خود نیز آمریکا را شکست داد زیرا «در میدان روبه روی جنگ با او مواجه نشدند، دولت آمریکا دزدانه و بزدلانه او را ترور کرد، خودشان هم اعتراف کردند.» (آیت الله خامنه ای، ۲۷/۱۰/۱۳۹۸) حجه الاسلام و المسلمین اسماعیل سعادت نژاد درخصوص استکبارستیزی ایشان و تمرکز بر هدف نقل می کنند: «در اشغال عراق قبل از اینکه اشغال صورت بگیرد جلسه ای داشت با برادران مجاهدین عراقی و اینکه در مقابل تهاجم آمریکا چکار باید بکنیم . دیدگاه ها مختلف بود که با آمریکا همراه شویم یا نه . حاج قاسم یک اصل را مطرح کرد که هیچ یک از دوستانی که با ما کار می کنند حق ندارند با آمریکا همکاری کنند. یکی از حضار که خدا رحمتشان کند حرف حاج قاسم را برنتابید و گفت شما چی می گوئید حاج قاسم ؟ شما می دونید مردم عراق از ظلم و ستم صدام چی کشیدند؟ یعنی ما ظلم بکشیم ؟ حاج قاسم گفتند باید تهدید به عنوان فرصت استفاده کنیم ولی نباید زیر پرچم آمریکا برویم . و آن فرد هم با تاکید سختی گفت من حتی اگر شمر هم بیاد با صدام مقابله کنه باهاش همکاری میکنم ! حاج قاسم هم عصبانی شد و گفت اگر بخواهی با آمریکا همکاری کنی از جمع ما نیستی و حاج قاسم خیلی محکم برخورد کرد. حاج قاسم از ابتدا و تا انتهای اشغال عراق توسط آمریکا به هیچ کس از اطرافیان خودش اجازه نداد که با آمریکا همراه شود و کسی هم همراه می شد سریعاً طردش می کرد. (نصرتی ، ۱۳۹۹ ، ۷۴)

خدمت رسانی به محرومان

اساس انقلاب اسلامی از ابتدا بر خدمت به محرومان و مستضعفان بنا گردید. شکل گیری نهادهایی همچون سازمان مستضعفان ، کمیته امداد امام خمینی (رحمه الله علیه)، جهاد سازندگی و... برای زدودن محرومیت از چهره روستاها و شهرهای ایران بود. شهید سلیمانی چه در آن دوران و چه زمانی که در مناطق جنوب شرقی کشور خدمت نمود پیوسته در مسیر محرومیت زدایی حرکت کرد. او بود که حرکت های جهادی را در سیستان و بلوچستان برای نخستین بار شروع کرد و سپس به الگویی کشوری تبدیل گردید. او محرومیت زدایی را صرفاً در داخل کشور ندید و حتی وقتی در مقام فرماندهی سپاه قدس قرار گرفت خدمت رسانی به شیعیان محروم جنوب لبنان و مناطق جنگ زده در غزه را در صدر برنامه های خود نشاناد. شهید سلیمانی به خوبی می دانست که این دست فعالیت های عمرانی و فرهنگی است که می تواند قلب و دل مردمان را تسخیر کرده و آنان را مجذوب انقلاب اسلامی سازد. صدور انقلاب اسلامی از دریچه نگاه او با اقدامات فرهنگی و محرومیت زدایی محقق می شد. به همین خاطر بود که نام و آوازه ایشان در سراسر منطقه پیچید و به چهره ای نام آشنا برای همه تبدیل گردید. (جاوید ، ۱۳۹۸ ، ۹۴)

محمود چهارباغی، فرمانده توپخانه سپاه پاسداران در توصیف این آوازه و محبوبیت می گوید: «مردم نبل و الزهراء که سال ها در محاصره بودند، وقتی فهمیدند ایرانیها آمدند باورشون نمیشد که حاج قاسم هم در بین ایرانی هاست . شنیدند که حاج قاسم آمده است ، من میدانم که چگونه یکدفعه تمام مردم نبل فهمیدند که حاج قاسم آمده است . میآمدند و میگفتند: حاج قاسم کجاست ؟ حاج قاسم کجاست ؟ علاقه داشتند که او را ببینند و با او عکس بگیرند، او هم در خانه ها، در کوچه

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

ها دست روی سر دختران کوچک و پسرچه های کوچک میکشید، به آن ها شیرینی و شکلات میداد، گویی همه ی دنیا را به آن ها داده باشی. (نریمانی، ۱۳۹۹، ۸۷)

درحقیقت همانگونه که مقام معظم رهبری نیز اظهار داشتند روحیه فداکاری و نوع دوستی آن شهید به حدی بود که «برایش این ملت و آن ملت و مانند اینها مطرح نبود؛ نوع دوست بود، واقعاً حالت فداکاری برای همه داشت.» (آیت الله خامنه ای، ۵/۱۰/۱۳۹۹) و این فداکاری با معنویت و اخلاص درهم آمیخته شده بود. این خصوصیات شهید سلیمانی مکتبی ساخت که در سراسر منطقه به نام مکتب شهید سلیمانی شناخته می شود و دیگر رهبران مقاومت می کوشند تا از آن الگو بگیرند.

دشمن شناسی

چهل و سه سال از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران می گذرد. انقلابی که منافع آمریکا در ایران و منطقه جنوب غرب آسیا را به خطر انداخت و به چالشی برای سیاست خارجی این کشور در منطقه تبدیل شد. در طول این مدت دو نگاه در ایران نسبت به ایالات متحده شکل گرفت: نگاهی که آمریکا را در مقام ابرقدرت جهان دید و از ضرورت گفتگو و تعامل با آن سخن گفت و نگاه دیگر که آن را نماد استکبار تلقی کرده و بر بی اعتمادی بر آن و دشمنی اش با انقلاب اسلامی تاکید کرد. (ابراهیمی، ۱۳۹۹، ۸۵) نگاه دوم برخاسته از مکتب امام خمینی (رحمه الله علیه) بود. مکتبی که پس از امام خمینی (رحمه الله علیه) در عرصه سیاسی توسط رهبری تداوم پیدا کرد و شهید سلیمانی در آن پرورش یافت. در ادبیات امام خمینی (رحمه الله علیه) رابطه ایران و آمریکا «رابطه گرگ و میش» توصیف گردید و در شرح قطع روابط دو کشور اعلام شد: «اگر کارتر در عمر خود یک کار کرده باشد که بتوان گفت به خیر و صلاح مظلوم است، همین قطع رابطه است. رابطه بین یک ملت بپاخاسته برای رهایی از چنگال چپاولگران بین المللی با یک چپاولگر عالم خوار، همیشه به ضرر ملت مظلوم و به نفع چپاولگر است. ما این قطع رابطه را به فال نیک می گیریم؛ چون که این قطع رابطه دلیلی بر قطع امید آمریکا از ایران است. (امام خمینی، جلد ۱۲: ۲۳۴)

نوع کنش و رفتار شهید سلیمانی در تحلیل روابط بین الملل منطبق بدیدگاههای امام خمینی (رحمه الله علیه) و بر اساس اصل بی اعتمادی به غرب و تلقی استکبار از رفتار سیاسی آمریکا بنا گردیده بود. به همین خاطر محور تمام برنامه های منطقه ای و جهانی ایشان بر چگونگی مقاومت در برابر استکبار و به شکست کشاندن آن بنا گردیده بود. رهبری در توصیف این مکتب و چگونگی عملکرد آن می فرمایند: «الان در دنیای اسلام هر جایی که بنای مقاومت در مقابل زورگویی استکبار را داشته باشند، مظهرشان و اسم رمزشان شهید سلیمانی است. در کشورهای مختلف او را احترام می کنند، تکریم می کنند، عکسش را می زنند، نامش را پخش می کنند، برایش مجلس درست می کنند. در واقع ایشان نرم افزار مقاومت را و الگوی مبارزه را به ملتها تعلیم کرد، به ملتها سرایت داد، در ملتها رایج کرد» (آیت الله خامنه ای، ۵/۱۰/۱۳۹۹).

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

تکلیف گرایی

یکی از خصوصیات برجسته مکتب شهید سلیمانی تکلیف گرایی است. این خصوصیت برگرفته از مکتب امام خمینی (رحمه الله علیه) است. یکی از ویژگیهای امام خمینی (رحمه الله علیه) که در بسیاری از منابع و خاطرات یاران و نزدیکان ایشان نقل شده عمل به وظیفه دینی و شرعی و مسئله تکلیف گرایی بود. بر اساس این منابع اگر ایشان تشخیص میدادند که با اجرای کاری و برنامه ای به مقصد و قرب الهی می رسند ملاحظه خشنودی مردم و یا ناخشنودی آنان را نمی کردند، و ملامت ملامتگران تردیدی در اراده الهی ایشان ایجاد نمی کرد. آیت الله محمدرضا توسلی از اعضای دفتر امام در این باره به پیام تهدیدآمیزی اشاره می کنند که توسط فردی به نام بهبودی از طرف شاه برای امام فرستاده شده بود تا ایشان را از صحبت درباره لوایح ششگانه و رفرنداوم برحذر دارند و امام در پاسخ اعلام کرده بودند «من آنجایی که تشخیص بدهم و وظیفه دینی ام ایجاب بکند، چه با قلم، چه با بیان، وظیفه ام را انجام خواهم داد. گرچه در خانه ام محصور باشم» (نصیری، ۱۳۹۹، ۲۸) معظم له بارها بر این نکته که مومن در هر زمان باید به وظیفه دینی که برعهده دارد عمل نماید تاکید و تصریح میکردند که اینگونه حضور در جبهه های جنگ را نوعی تکلیف دینی برای جوانان برشمردند. امام خمینی (رحمه الله علیه) در باب این تکلیف فرمودند: «ما یک تکلیفی داریم، ما مکلفیم، خدا به ما تکلیف کرده است، که با این مخالفین اسلام و مخالفین ملت اسلام معارضه کنیم، یا پیش می بریم، یا نمی بریم» (حسینی، ۱۳۷۹، ۹۴)

آینده نگری

یکی از ویژگیهای مومن که در کلام و سیره ائمه بر آن تاکید شده است آینده نگری است. آینده نگری به فرد این امکان را میدهد تا با درنظرگرفتن مقدرات و محذورات خود هدف هایی را تعیین نموده و برای رسیدن به آن برنامه ریزی و خود را از خطرات دور نماید. امام علی (علیه السلام) در این خصوص می فرمایند: «عاقل ترین مردم کسی است که بیشتر در عاقبت کارهایش بیندیشد.» (مکارم، ۱۳۷۴، ۲۱۴) همچنین در نهج البلاغه از آن امام بزرگوار آمده است: «چشم دل انسان خردمند، پایان کارش را می بیند و نشیب و فراز خویش را می شناسد» (نهج البلاغه، خطبه ۱۵۳) مرور کارنامه زندگی شهید سلیمانی نشان میدهد ایشان در همه امور خود آینده نگری داشته اند. یکی از مصداق های این آینده نگری را میتوان در جنگ ۳۳ روز لبنان مشاهده کرد. جنگ ۳۳ روز لبنان درحالی که پیروزی رسید که در تمامی جنگ های پیش از آن اعراب با ارتش های کلاسیک در برابر رژیم بعث رژیم بعث صهیونیستی شکست خورده بودند. راز موفقیت حزب الله در این جنگ در غافلگیر نمودن ارتش رژیم بعث صهیونیستی در جنگ بود. حزب الله در جریان این جنگ برای اولین بار از توان موشکی ضد تانک و بویژه موشک ۸۰۲ C- خود برای انهدام یک ناوچه ارتش رژیم بعث صهیونیستی در ساحل بیروت استفاده نمود. همچنین نیروهای حزب الله از تونل ها و سنگرهای زیرزمینی خود رونمایی کردند که به این نیروها توان جابجایی، غافلگیری و دور زدن تانک های رژیم بعث صهیونیستی را می داد. این ابتکارات حاصل دوراندیشی شهید سلیمانی برای جنگ احتمالی بین رژیم بعث صهیونیستی و حزب الله بود. نکته ای

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

که سید حسن نصرالله در سخنرانی خود به مناسبت چهاردهمین سالروز پیروزی مقاومت لبنان در جنگ ۳۳ روزه ۲۰۰۶ به آن اشاره نمود و از نقش آفرینی شهید سلیمانی در اتاق عملیات جنگ در کنار شهید عماد مغنیه و شهید مصطفی بدرالدین سخن گفت. (نصرتی، ۱۳۹۹، ۱۴۸)

توجه به مطالعه و معرفت ژرف

از نظر اسلام، علم فریضه‌ای است که از لحاظ متعلم و معلم و زمان و مکان محدودیتی ندارد و این عالی‌ترین توصیه‌ای است که می‌توانسته بشود و شده است (مطهری، ۱۳۶۵، ۲۷۶). آیت‌الله شیرازی نقل می‌کند: به مناسبت روز عقیدتی بود که در فکر هدیه‌ای برای سردار بودیم. بنده گفتم: برای سردار سلیمانی پول و سکه فایده ندارد و بهترین هدیه کتاب است. بنده گفتم: سردار، بعضی کتاب‌های شهید مطهری را خوانده است. شما کتاب‌هایی از این شهید به سردار بدهید که نخوانده باشد که البته سردار گفت همه را خواندم. پورجعفری هم‌رمز ایشان می‌گفت: در سوریه شبی تا ساعت ۲ بامداد جلسه داشتیم. بعد از آن سردار برای خواب رفتند، اما دیدیم مشغول کتاب خواندن هستند. حاج قاسم در هواپیما نیز مطالعه می‌کرد و به این موضوع اهتمام ویژه‌ای داشت؛ تا جایی که دائم مسابقات کتابخوانی برگزار می‌کرد و به افرادی که کتاب‌ها را می‌خواندند، جایزه می‌داد. وی دخترش را هم به خواندن کتاب شهید حججی توصیه کرده بود. (نریمانی، ۱۳۹۹، ۹۸)

اعتقاد به خرد جمعی

یکی از ابعاد تربیتی مکتب شهید سلیمانی اعتقاد به خرد جمعی بود. در برنامه‌های گوناگون، ایشان ساعت‌ها برای پیشبرد کارها و رفع مشکلات جلساتی تشکیل می‌داد و زمینه شکوفایی افراد را فراهم می‌ساخت. یکی از هم‌زمان ایشان می‌گوید اولین عنصر مهم در مکتب شهید سلیمانی حکم ولی است، و دومین عنصر عقلانیت و خرد جمعی است. به عبارتی مکتب شهید سلیمانی، چه در رسیدن به تکلیف و چه در انجام چگونگی تکلیف، بعد از حکم ولی، عقلانیت و خرد جمعی است. در دوران دفاع مقدس، هیچ عملیاتی نبوده که سلسله مراتبی کلاسیک را انجام داده باشیم. گاه برای یک عملیات ساعت‌ها بحث می‌شد. در عراق، در سوریه، در لبنان و در جنگ‌های مختلف تا آخرین لحظه عمر پربرکت این برادر شهید عزیز ما، این عقلانیت جمعی یا به تعبیر عامیانه ما، «مشورت» وجود داشت (نریمانی، ۱۳۹۹، ۶۵) او شخصی بود که در میادین نبرد و در اوج قاطعیت، امکان نداشت نیروهای تحت امر او با ایشان سطحی صحبت کنند. حرف باید عمیق می‌بود. حاج قاسم سطحی حرف زدن را نمی‌پذیرفت؛ چون هم باور خودش بود و هم حیطة کاری‌اش مهم بود. اگر کسی سخنی نسنجیده می‌زد، ایشان ناراحت می‌شد که مسئول این کار که می‌خواهد برای جهان اسلام تصمیم بگیرد، نباید تحلیلش ضعیف باشد. بنابراین، در این‌گونه مسائل، سختگیر و قاطع بود. (عبداللهی، ۱۳۹۹، ۱۱۷) همین نکات زمینه رشد و شکوفایی استعدادها و نیروها را فراهم می‌آورد.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

رسالت آموزش و پرورش با تاکید بر مکتب حاج قاسم سلیمانی

مهمترین رسالت آموزش و پرورش ترویج مکتب سپهبد شهید سلیمانی در مدارس و جامعه است. امروزه توسعه و ترویج مکتب حاج قاسم سلیمانی در اولویت است که باید به آن فکر کنیم و برنامه ریزی لازم را داشته باشیم. ترتیب مسئولان کارآمد نیازمند ایجاد تحول در نظام آموزشی کشور است. حج تعمیم و تزریق روحیه جهادی و انقلابی سردار سلیمانی به بدنه مدیریتی جامعه، با سرعت امکان پذیر نیست زیرا نیاز به تحکیم ریشه های اعتقادی افراد دارد. امرکاشی با بیان اینکه برای تربیت افرادی مثل سردار سلیمانی باید نظام آموزشی کشور متحول شود، دو سوم بودجه نظام آموزشی برخی کشورها در مقطع قبل از دبستان صرف می شود و این بسیار مهم است و نشان می دهد که در آن مقطع، به فکر تربیت فرزندان خود هستند در آموزه های دینی ما تاکید شده است والدین، قبل از تولد فرزندان به فکر تربیت و تعالی آنها باشند و برای غذای حلال، اعتقاد صحیح و اخلاقیات آینده سازان تدبیر کنند و نظام اسلامی برای اینکه مدیران جهادی و انقلابی نظیر سردار سلیمانی داشته باشد، باید زمینه لازم برای آموزش و تربیت آنها را فراهم کند. بخش از تربیت اولاد، بسیار مهم است و نمی توان بعد از اینکه شخصیت و روحیات یک فرد شکل گرفت، به او ابلاغ کرد که از این پس رفتاری جهادی و انقلابی داشته باشد. (گنج بخش، ۱۳۹۱، ۴۷)

سبک زندگی سردار دلها باید وارد کتاب های درسی دانش آموزان شود زیرا مکتب شهید سلیمانی راه های رسیدن به خدا را نشان می دهد. مکتب شهید سلیمانی نشان می دهد که دانش آموزان باید انفاق، ایثار، عطوفت و مهربانی داشته باشند و این مهم را بیاموزند. مکتب شهید سلیمانی نشان می دهد که فعالیت یادگیری و تعامل و ارتباط همراه با مهربانی چگونه باشد و وقتی مکتب شهید سلیمانی به عنوان برنامه تربیتی مدرسه دنبال و ارزشیابی می شود به این موضوع مهم پی می بریم که اثر شهادت حاج قاسم کمتر از وجودش نیست. دشمنان از شهید سلیمانی کنونی بیشتر می ترسند چرا که این مکتب ادامه دارد و اگر خود را موظف به نشر و تکثیر افکار شهدا بدانیم، جامعه ما پیشرفت خواهد کرد. (عبداللهی، ۱۳۹۹، ۳۵)

همانطور که در زمان حاضر تجربه های حاصله از دفاع مقدس به عنوان متن درسی در مؤسسه ها و دانشگاه های افسری کشور تدریس و منجر به پیشرفت نظامی کشور و تبدیل شدن ایران به یکی از قدرت های بزرگ جهان شده می طلبد سبک زندگی سردار سلیمانی هم به متن درسی برای متخصصان، دانش آموزان و دانشجویان تبدیل شود ولایت مداری، توانایی اقناع و سازماندهی امور، مدیریت مشاوره، برنامه ریزی و اخذ بازخورد، تدبیر امور در همه جانبه نگری، قدرت رهبری نیروها و همراه کردن دیگران با خود، توانایی بسیج نیروها، شجاعت و جدیت در فرماندهی، مردم گرایی، انقلابی گری، پرهیز از وابستگی به صاحبان زر و زور، استکبار ستیزی، فرا جناحی و نداشتن وابستگی حزبی، اعتقاد به اهل بیت را از ویژگی های اخلاقی و شخصیتی سردار سلیمانی است. (جاوید، ۱۳۹۸، ۴۶)

: سپهبد شهید سلیمانی دارای شاخصه های منحصر به فردی است که مقام معظم رهبری در جمع بندی اندیشه ها، گفتار، رفتار و مجاهدت های خالصانه او مکتب شهید سلیمانی را به کار برده پس مهمترین رسالت آموزش و پرورش ترویج مکتب شهید سلیمانی در مدارس و جامعه است. اساسی ترین و بالاترین مأموریت ما در نظام تعلیم و تربیت، انتقال ارزش های انقلابی، انتقال ارزش های دینی، انتقال فرهنگ ایثار و شهادت به نسل جدید در راستای ترویج مکتب شهید سلیمانی است.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

افسران پیشرفت و توسعه کشور هستند و دانش آموزان امروز در خط مقدم مواجهه با حملات دشمن قرار دارند: تمام همت آموزش و پرورش باید صرف دانایی، تربیت و انقلابی بودن با الگو برداری از اسطوره بی نظیر کشورمان شهید قاسم سلیمانی شود. (نریمانی، ۱۳۹۹، ۱۱۷)

باید سبک زندگی این شهید والامقام به آینده سازان آموزش داد تا تفکر جهادی و انقلابی در جامعه رشد کند. فرشته فهمیده اظهارداشت: معرفی سبک زندگی شهید سردار قاسم سلیمانی در جامعه از جمله دانش آموزان را در راستای خوب زیستن ضروری دانست: برای معرفی هر چه بهتر سردار سلیمانی به جامعه و به ویژه نسل نوجوان و جوان باید یک کار عمیق و ماندگار صورت گیرد که این مهم نیاز به طرا حی متون دارد تا در جریان فرآیند آموزشی کشور از جمله مدارس قرار گیرد. مکتب شهید سلیمانی باید تدوین، آموزش و تبدیل به متن درسی شود. بویژه در مدارس گردد تا این مکتب مهم در بین دانش آموزان نهادینه و سپس به خانواده ها انتقال یابد. (منصوری، ۱۳۹۰، ۸۹)

نتیجه گیری

قرآن کریم به عنوان چراغ پرفروغ و سراج و هاج که کامل ترین برنامه و قوانین را برای سعادت بشر دارد در آیات نورانش مکتب تعلیم و تربیت اسلامی را به زیبایی هرچه تمام ترسیم کرده است و خداوند را به عنوان اولین معلم بشر معرفی کرده که به پیامبرش در آغاز بعثت فرمود: «اقراء باسم ربك الذی خلق، خلق الانسان من علق، اقراء و ربك الاكرم الذی علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم» (سوره علق) و این چنین مکتب تعلیم و تربیت اسلامی به عنوان مکتبی ممتاز، مستقل و با مبانی و اصول مشخص پدیدار شد که در این مکتب علم و دانش، معلم و متعلم (شاگرد و مربی)، مدرسه و مکتب خانه از جایگاه بسیار ارزشمند و رفیعی برخوردارند. کلمات رب، ربنا، ربکم، ربک، ربه، ربهما، ربهم، ربی، ربهم، ربکما که در قرآن کریم آمده است بیانگر ربوبیت ذات مقدس احدیت می باشد و اصل رب تربیت است و آن عبارت از ایجاد شیء است تا به تدریج او را به مقصد کمال و تمام رهنمون سازد. با توجه به همین جایگاه تعلیم و تربیت است که هدف از بعثت پیامبران تعلیم کتاب و حکمت و پرورش و تصفیه روح از ناخالصی ها معرفی شده است و در کلمات رسول الله (ص) آمده است (بالتعلم ارسلت)، (بعثت معلما)، (بعثت لا تمم مکارم الاخلاق) که این جملات بیانگر آن است که اسلام در زمینه تعلیم و تربیت دارای مکتبی ممتاز، مستقل با مبانی و اصولی مشخص و الهی است از جمله مبانی مطرح در مکتب تعلیم و تربیت اسلام اصل خدا محوری یا اخلاص، اصل تقدم اصلاح خود بر اصلاح دیگران، اصل توکل و اعتماد به نفس، اصل آیت بودن و نشانه شدن بسوی کمال مطلق، اصل مدارا و دوری از سخت گیری و تکلف، اصل عقلانی بودن نظام تعلیم و تربیت و اصل حاکمیت دادن به تعلیم و تربیت الهی می باشد. در مکتب تعلیم و تربیت اسلام فراگیری علم و دانش همراه با تهذیب و تربیت دینی هدف رسالت نبوی شمرده شده و برای تحصیل علم نه محدودیت زمانی دارد و نه مکانی و از نظر معلم مرز نمی شناسد چرا که علم و حکمت را گمشده مومن می داند که نزد هر کس بیابد آن را می گیرد. در مکتب اسلام تمام افرادش باید معلم باشند و تمام افرادش متعلم، همه باید هم تحصیل کنند و هم تدریس نمایند و انسان ها را الهی تربیت کنند. از دیدگاه شهید سلیمانی اخلاص بندگان، عقلانیت (شجاعت و تدبیر توأمان)، ولایت مداری، مردمی بودن و اجتناب از اشرافی گری، دشمن شناسی، صلابت و ثبات قدم در انقلابی گری، نرمال سازی رفتار جامعه انقلابی ایران حاکمیت دین خدا در تمام جهان، اخلاق مداری در جهاد، نقش ذکر و یاد خدا:

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

مطالبه گری اخلاقی، فراجناحی بودن و متحد بودن، دفاع از مظلومان بیزاری از ظالم، ایمان به خدا، تعلیم و تربیت مبتنی بر قرآن و آموزه های دینی از بهترین راهکارهای تربیت صحیح می باشد.

منابع

۱. ابراهیمی هرستانی، اصغر، مقاله (طراحی الگوی تربیت معنوی و انقلابی دانش آموزان جهت تربیت مدیران جهادی تمدن ساز) همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی، تهران، انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع)، ۱۳۹۹
۲. بهشتی، احمد، تربیت کودک در جهان امروز، قم، موسسه بوستان کتاب: ۱۳۸۷.
۳. جاوید، علی، سیره مدیریتی شهید سلیمانی در آینه قرآن و عترت، روزنامه فرهیختگان، ش ۲۹۵: ۱۳۹۸.
۴. جerald. ال گوتک، ترجمه پاک سرشت، محمد جعفر، مکاتب فلسفی و آراء تربیتی. چاپ سوم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۰
۵. جزینی، علیرضا، علی عباسی، تأثیر سبک زندگی اسلامی در پیشگیری از جرم و آسیب های اجتماعی (با تأکید بر نقش نماز): ۱۳۹۹.
۶. حجتی، محمدباقر؛ اسلام و تعلیم و تربیت؛ ج ۲، تهران: نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۵۸.
۷. حسینی، سید علی اکبر؛ تعلیم و تربیت اسلامی (مبانی، منابع و اصول)، چاپ اول، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۹.
۸. داوودی، محمد و جواهری، سید محمد حسین؛ نقش معلم در تربیت دینی، چاپ اول، تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۴۰۱
۹. رزمی، علی و همکاران؛ راهنمای ایفای نقش تربیتی معلمان مدارس (دوره ابتدایی). تهران: انتشارات نیک آموز، ۱۳۸۹
۱۰. رفیعی، بهروز؛ آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن، چاپ دوم، قم، موسسه سبحان، ۱۳۸۸ش.
۱۱. شریعتمداری، علی؛ فلسفه تعلیم و تربیت، چاپ هجدهم، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۲ش
۱۲. شکوهی، غلامحسین؛ تعلیم و تربیت؛ و مراحل آن، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۴.
۱۳. شهید ثانی؛ منیه المرید؛ قم: مکتب الاعلام الاسلامی، بی تا.
۱۴. صمدی پویا، ف؛ و ا صالحی؛ «تحلیل محتوای قرآن کریم بر اساس مفهوم تفکر انتقادی»، ۱۳۶۸
۱۵. ضرغامی، س؛ نگاهی به فلسفه برای کودکان از منظر فلسفه تعلیم و تربیت؛ تهران ۱۳۷۸
۱۶. طباطبایی، سید محمد حسین؛ المیزان فی تفسیر القرآن، چاپ سوم، قم، موسسه اسماعیلیان، ۱۳۹۱ق

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

۱۷. عبداللهی زهره ، آمنه عباسعلی زاده ، پژوهش (تجلی معنویت در سیره شهید سلیمانی با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی) همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی ، تهران ، انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع) ، ۱۳۹۹
۱۸. گنج بخش ، محمود، شناسایی عوامل شکوفایی فضایل اخلاقی حکمران مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی ، دکترای حقوق بین الملل، مدرس دانشگاه خوارزمی : ۱۳۹۹.
۱۹. محسن پور، بهرام؛ طیبه، توسلی؛ تمایز و تشابه در دو فرایند تعلیم و تربیت؛ فصلنامه تعلیم و تربیت، سال ۱۲،
۲۰. محمدی ریسی ، علیرضا ، فرشاد اسدی نژاد ، پژوهش (جایگاه، نقش و رسالت معلم از دیدگاه قرآن و روایات و ویژگی های معلم خوب) انتشارات مدرسه ، ۱۳۹۴
۲۱. مکارم شیرازی، ناصر؛ تفسیر نمونه؛ ج ۱ و ۲۴، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴.
۲۲. مصطفی پور احسان ، مهدی شوشتری ، مقاله (سبک زندگی اسلامی شهید سلیمانی) همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی ، تهران ، انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع) ، ۱۳۹۹
۲۳. مطهری، مرتضی؛ تعلیم و تربیت در اسلام، چاپ هشتم، تهران، الزهراء، ۱۳۶۵ش.
۲۴. منصوری محمدهادی ، آمنه قریب دوست ، مقاله نقش مود دوم(همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی ، تهران ، انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع) ، ۱۳۹۹
۲۵. نریمانی محمد ، امیررضا آقائی ، محمد حسین مهدی وند ، مقاله (بررسی مکتب شهید سلیمانی با تأکید بر سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش) همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی ، تهران ، انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع) ، ۱۳۹۹
۲۶. نصیری مریم ، مسلم لاری نجفی ، پژوهش (بررسی سبک زندگی شهید سپهبد حاج قاسم سلیمانی با توجه به آموزه های تربیتی اهل بیت (ع)) همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی ، تهران ، انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع) ، ۱۳۹۹
۲۷. نصرتی ، علی اصغر، سیره شهید سلیمانی در افزایش سرمایه اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر عنصر اعتماد ؛ فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و سوم، شماره ۸۹ ، زمستان: ۱۳۹۹.
۲۸. همت بناری، علی؛ رابطه تعلیم و تربیت با تأکید بر دیدگاه اسلام؛ اسلام و پژوهش های تربیتی، سال سوم،
۲۹. هادیزاده، ف. سبک زندگی اسلامی و اقتصاد مقاومتی. سومین کنفرانس بین المللی اقتصاد، مدیریت، حسابداری با رویکرد ارزش آفرین : ۱۳۹۵.
۳۰. یداللهی، ملیحه و قبادی، حمیدرضا ؛ نقش معلمان کارآمد در زمینه آموزش و تربیت. چاپ اول. تهران: گسترش علوم نوین. ۱۳۹۵.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در
فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and
Research in Persian culture, language and literature
